

УДК 330.1

І. Ю. Гусєва,
асистент кафедри економіки підприємств,
ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана”

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Guseva Irina,
assistant of the economic of enterprises chair of the SHEE “Vadym Getman Kyiv National Economic University”

PROVIDING STRATEGIC DEVELOPMENT OF ENTERPRISES THROUGH THE USE OF INTELLECTUAL RESOURCES

Стаття присвячена дослідженню особливостей ефективного використання інтелектуальних ресурсів підприємств у зовнішньому середовищі їх функціонування для забезпечення стратегічного розвитку. Виокремлено сукупність факторів впливу зовнішнього середовища на ефективність використання інтелектуальних ресурсів підприємства, які створюються та функціонують в умовах ринку. Обґрунтовано необхідність врахування цих факторів з метою реалізації стратегічних намірів, формування стійких конкурентних переваг, потенційних можливостей розвитку та збільшення ринкової вартості підприємства.

Article devoted to the features of effective use of intellectual resources of enterprises in the external environment their functioning to ensure the strategic development. Singled out a set factor of influence of external environment on the effective use of intellectual resources of the enterprise those are created and functioning in market conditions. Substantiated necessity of consideration of these factors in order to implement the strategic intentions, formation of sustainable competitive advantages, potential possibilities of development and increase the market value of the company.

Ключові слова: інтелектуальні ресурси, зовнішнє середовище, стратегічний розвиток, конкурентні переваги, факторний вплив.

Key words: intellectual resources, external environment, strategy development, competitive advantage, influence of factors.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Функціонування та розвиток сучасних підприємств різних видів економічної діяльності відбувається в умовах зростаючої динамічності та невизначеності зовнішнього середовища. Інтенсивні трансформаційні процеси в економіці значною мірою впливають на результативність діяльності суб'єктів господарювання. Зростаюча залежність від ринкових умов потребує від підприємств створення чіткого механізму реалізації стратегічних цілей та визначення потенційних можливостей подальшого розвитку.

Пошук шляхів адаптації підприємств до впливу змін зовнішнього середовища пов'язано з об'єктивною необхідністю ефективного використання та оптимізації всіх можливих ресурсів підприємства. Практичний досвід діяльності найбільш успішних компаній свідчить про позитивні результати їх функціональних підсистем управління інтелектуальними ресурсами, спрямованих на збалансованість інтересів всіх суб'єктів ринку. Збільшення конкурентоспроможності,

інвестиційної привабливості та зміцнення ринкових позицій підприємства у довгостроковій перспективі базується на врахуванні всіх аспектів ринкового середовища. Відповідно, запорукою стратегічного розвитку стає ефективне використання інтелектуальних ресурсів, які функціонують у зовнішньому середовищі. Саме тому актуальним та пріоритетним завданням є визначення сутності цих процесів, що вимагає подальших науково-практичних досліджень.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Збільшення уваги до інтелектуального аспекту діяльності підприємств сприяє пошуку шляхів ефективного використання інтелектуальних ресурсів. Ґрунтовні дослідження з цієї проблематики відображені в роботах зарубіжних та вітчизняних вчених: К.Е. Свейбі, Т. Стюарта [9], Е. Брукінг [1], Д.П. Нортон, Л. Едвінсона, Д. Крепса, Р. Вілсона, Р. Харлоу, Д. Робертса, Д. Марстона, Л.В. Малюги, А. Чухно [7], П.М. Цибульова.

Дослідженню методичного і практично-

го інструментарію управління інтелектуальними ресурсами присвячено ряд робіт: П. Друкера, Т. Давенпорта, Л. Прусака, А. Гапоненко, О. Кендюхова, О.Б. Бутнік-Сіверського [2], І.Р. Рейлі, І.М. Репіної [6], А.Н. Козирєва, Г.О. Швиданенко, Н.В. Шевчук [8] та ін.

Разом з тим виникає необхідність встановлення взаємозв'язків і факторів впливу ефективного використання частини інтелектуальних ресурсів, яка формується тільки в зовнішньому середовищі, на результативність діяльності, забезпечення конкурентних переваг та стратегічного розвитку підприємства в цілому. Саме тому цей напрям є актуальним та потребує подальших досліджень.

МЕТА СТАТТІ

З урахуванням особливостей сучасних ринкових умов необхідним є виокремлення факторів впливу на зниження ефективності використання інтелектуальних ресурсів з метою зміцнення конкурентних позицій та забезпечення стратегічного розвитку підприємства. А також висвітлення проблемних аспектів процесу формування інтелектуальних ресурсів підприємств у зовнішньому середовищі їх функціонування та ефективності їх використання.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Невід'ємною складовою забезпечення стратегічного розвитку підприємств є ефективне використання ресурсів з метою зміцнення ринкових позицій та збільшення конкурентоспроможності. Інтелектуальні ресурси підприємства, які функціонують у зовнішньому середовищі, стають пріоритетним інструментом конкурентної боротьби в сучасних ринкових умовах. Виникає необхідність формування дієвих економічних механізмів цілеспрямованого стимулювання процесів створення та розвитку інтелектуальних ресурсів суб'єктами господарювання з метою реалізації стратегічних намірів і збільшення ринкової вартості.

Зростання уваги дослідників до визначення змін ринкового середовища, як фундаментального фактору діяльності підприємств та їх потенційних можливостей розвитку, свідчить про багатовекторність його впливу. Розробка дієвої стратегії розвитку підприємства базується на пошуку шляхів реалізації визначених

фактори впливу на зниження ефективності використання інтелектуальних ресурсів, які функціонують у зовнішньому середовищі

Внутрішні фактори впливу:

1. Зниження ефективності маркетингових досліджень, управлінських рішень;
2. Часткова реалізація управлінських рішень на основі некомпетентності, відсутності програм розвитку персоналу;
3. Відсутність фінансового забезпечення для реалізації стратегічних рішень та необхідних рекомендацій у повному обсязі;
4. Зниження якості продукції в зв'язку з використанням застарілих виробничих процесів, обладнання, стандартів;
5. Недотримання умов контрактів, втрата постійних клієнтів, послаблення корпоративних та ділових зв'язків;
6. Зниження ефективності використання всіх наявних ресурсів, заантаженість виробничих потужностей, рівня технологічного розвитку, втрата фінансової стабільності, збільшення обсягу позикових коштів, виробничих витрат.

Визначальні фактори рівня конкуренції:

1. Втрата ринкових позицій та переваг у зв'язку із появою нових більш сильних конкурентів;
2. Зниження обсягів і рентабельності продажів у зв'язку із падінням популярності торговельної марки, відомості бренду;
3. Зниження конкурентоспроможності, актуальності, цінності продукції, робіт, послуг, структура асортименту;
4. Використання конкурентами агресивної цінової політики, стратегії витіснення та захоплення ринку;
5. Відсутність власної торговельної марки, бренду, зниження ефективності використання інших інтелектуальних ресурсів, які функціонують у зовнішньому середовищі;
6. Зниження ділової репутації, іміджу, рейтингу та інвестиційної привабливості на основі внутрішніх факторів впливу;
7. Відсутність розробок інноваційної продукції, сучасних методів просування товару на ринок, використання досягнень НТП, інформаційних технологій для задоволення потреб споживачів;
8. Неefективність системи менеджменту і використання застарілих методів розробки конкурентоспроможної стратегії розвитку.

Ринкові фактори:

1. Підвищення тиску та агресивності конкурентного середовища;
2. Неспроможність підприємства вчасно реагувати і адаптуватися до ринкових змін, сезонні коливання попиту та пропозиції, новітніх тенденцій розвитку;
3. Зниження ефективності рекламних заходів, системи збуту, методів заохочення і задоволення потреб споживачів;
4. Зменшення частки ринку за рахунок конкурентних факторів;
5. Зниження ринкової вартості на основі погіршення фінансового стану, результативності діяльності, інвестиційної привабливості підприємства і галузі в цілому;
6. Неспроможність прогнозування ринкових загроз і ризиків;
7. Недосконалість розроблених заходів щодо підвищення ефективності використання інтелектуальних ресурсів та обраної стратегії розвитку.

Рис. 1. Фактори впливу на зниження ефективності використання інтелектуальних ресурсів, які функціонують у зовнішньому середовищі

намірів з урахуванням механізму адаптації до ринкових умов господарювання. Слід зазначити, що формування стратегічних намірів, які мають ресурсне спрямування, потребує проведення значних досліджень зовнішнього середовища.

Характерною ознакою сучасних систем менеджменту є формування стійких конкурентних переваг через ефективне використання інтелектуальних ресурсів. За результатами проведених досліджень теоретичних і практичних підходів сформовано структуру інтелектуальних ресурсів, які функціонують у зовнішньому середовищі, та поєднано в групи за певними ознаками з метою ефективного їх формування та використання. Враховуючи сучасні умови господарювання, виокремлено інтелектуальні ресурси, які функціонують у ринкових умовах та визначають ряд внутрішніх показників, що

безпосередньо впливають на результативність діяльності підприємств, а саме:

- ділова репутація (гудвіл);
- клієнтські ресурси;
- торговельна марка, бренд;
- компетенції та інформаційне забезпечення.

Слід зазначити, що цим інтелектуальним ресурсам притаманні специфічні ознаки, характерні закономірності розвитку та взаємодії із зовнішнім середовищем. Ключовим проблемним аспектом при визначенні ефективності використання інтелектуальних ресурсів підприємств, які функціонують у зовнішньому середовищі, є ідентифікація всіх можливих факторів впливу на них. Можна умовно, на нашу думку, виділити внутрішні, конкурентні та ринкові фактори зниження ефективності використання інтелектуальних ресурсів, які наведено на рис. 1.

Дослідження цих факторів спрямовано на визначення шляхів досягнення бажаного фінансового стану, планових показників і конкурентних позицій, встановлення раціональних взаємозв'язків та зниження ризиків. Таким чином формуються проблемні аспекти діяльності підприємства з метою вдосконалення стратегії розвитку на основі ефективного використання інтелектуальних ресурсів у ринкових умовах. Це дозволить приймати ефективні управлінські рішення та забезпечити гнучке реагування на всі зміни в зовнішньому і внутрішньому середовищі, впроваджувати інноваційні процеси, спрямовані на створення конкурентних переваг у довгостроковій перспективі.

Водночас із визначенням факторів впливу зовнішнього середовища на зниження ефективності використання інтелектуальних ресурсів необхідним є проведення наступних заходів:

- виокремлення основних проблемних аспектів діяльності підприємства, що виникли в результаті впливу внутрішніх факторів;
- визначення причин недосагнення запланованих результатів, врахування ризиків і ступеню впливу зовнішнього середовища на ринкову позицію та потенціал підприємства в цілому;
- встановлення взаємозв'язків та наслідків впливу зазначених факторів на результативність діяльності підприємства з метою визначення можливості прогнозування цих недоліків та уникнення їх в подальшому;
- визначення ступеню впливу конкурентного середовища на ефективність використання певних видів інтелектуальних ресурсів, прогнозування поведінки споживачів на втрату конкурентних позицій та ринкових переваг.

Слід зауважити, що інтелектуальні ресурси в сучасних ринкових умовах стають визначальним фактором генерування вартості підприємства та створення цінності для всіх суб'єктів господарювання. З огляду на це, ефективне використання інтелектуальних ресурсів, які функціонують у зовнішньому середовищі, стає невід'ємною складовою та основою стратегічного розвитку підприємств. Завдяки врахуванню зазначених особливостей та взаємозв'язків можливим стає реалізація стратегічних намірів підприємства та пошук альтернативних варіантів подальшого розвитку.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

На сучасному етапі розвитку підприємств необхідним стає врахування динамічного розвитку, нестабільності та невизначеності зовнішнього середовища. Саме тому необхідним є дослідження зовнішніх і внутрішніх факторів розвитку та шляхів підвищення ефективності діяльності підприємств на засадах ефективного управління інтелектуальними ресурсами в ринкових умовах. У результаті проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

- визначено тісний взаємозв'язок між стратегічним розвитком сучасних підприємств та ефективністю використання інтелектуальних ресурсів, які функціонують у зовнішньому середовищі;

- виокремлено потенційні можливі фактори впливу на ефективність використання інтелектуальних ресурсів в умовах ринку, доведено необхідність їх врахування в процесі створення конкурентних переваг і потенційних можливостей розвитку;

- обґрунтовано необхідність використання інтелектуальних ресурсів, які функціонують у зовнішньому середовищі, для забезпечення стратегічного розвитку, зміцнення ринкових позицій, заохочення споживачів, збільшення частки ринку та вартості підприємства в цілому.

Актуальним напрямом подальших досліджень є визначення особливостей формування тих інтелектуальних ресурсів, які функціонують у зовнішньому середовищі, з метою виокремлення сутнісних характеристик, врахування сучасних ринкових тенденцій та умов діяльності підприємств.

Література:

1. Брукинг Э. Интеллектуальный капитал: ключ к успеху в новом тысячелетии. — Питер, 2001. — 288 с.
2. Бутнік-Сіверський О.Б. Интеллектуальный капитал: теоретический аспект // Интеллектуальный капитал. — 2002. — № 1. — С. 16—27.
3. Добикіна О.К., Рижигов В.С., Касьянюк С.В., Кокотко М.Є, Костенко Т.Д., Герасимов А.А. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навчальний посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — С. 52—55.
4. Йоран Руус, С. Пайк, Л. Фернстрем. Интеллектуальный капитал. Практика управления. — М.: Высшая школа менеджмента, 2010. — 448 с.
5. Карась П. Интеллектуальный капитал: складові та аспекти комерціалізації в нових умовах господарювання // Економіст. — 2006. — № 8.
6. Рєпіна І.М. Ідентифікація та класифікація активів підприємства // Стратегія розвитку України. Наук. Журнал. — № 1. — 2009. — 386 с.
7. Чухно А. Интеллектуальный капитал: сущность, формы и закономерности развития // Экономика Украины. — 2002. — № 11. — С. 48—55.
8. Швиданенко Г.О., Шевчук Н.В. Управление капиталом предприятия: навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2007. — 440 с.
9. Stewart T.A. Intellectual Capital. The New Wealth of Organizations. — New York: Currency Doubleday, 1997. — P. 67.
10. Edvinsson L., Malone M.S. Intellectual Capital: Realizing your Company's True Value by Finding Its Hidden